

Perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

HE 16/2018 vp.

Asiakkaan valinnanvapautta koskevat säännökset ja Ahvenanmaa

Valinnanvapauslain alueellinen soveltaminen

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 12 ja 13 kohdan perusteella terveydenhuolto ja sosiaalihuolto kuuluvat Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövallan piiriin. Säännöksen perusteella valtakunnan lainsäädäntöä ei sovelleta Ahvenanmaalla lukuun ottamatta 12 kohdassa todettuja poikkeuksia.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan 26/2017 vp huomiota Ahvenanmaan maakunnan sosiaalihuoltoon ja terveyden- ja sairaanhoitoa koskevan toimivallan kannalta valinnanvapauslakiehdotuksen 4 §:n sääntelyyn sekä mahdolliseen tarpeeseen valmistella Ahvenanmaan itsehallintolain 32 §:ssä tarkoitettu sopimusasetus valinnanvapauslakiehdotuksen 7 ja 8 §:ään liittyen.

Asiakkaan valinnanvapautta koskevan hallituksen esityksen (HE 47/2017 vp) mukaisen lakiehdotuksen 4 §:n 2 momentin mukaan asiakas olisi saanut valita palvelun tuottajan mistä tahansa Suomen alueelta, jollei lailla erikseen toisin säädetä.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että mainittu säännös oli epäselvä suhteessa Ahvenanmaan itsehallintoon, ja säännöksen perusteella olisi voinut saada käsityksen, että valinnanvapauslain perusteella olisi ollut mahdollista valita palvelun tuottaja myös Ahvenanmaan maakunnasta. Tarkoituksena on kuitenkin ollut, että valinnanvapauslaki olisi tullut sovellettavaksi vain Manner-Suomessa.

Eduskunnalle annetussa uudessa esityksessä valinnanvapauslaiksi (HE 16/2018 vp) asiakkaan valinnanvapautta koskevan 4 §:n 2 momentin teksti on korjattu siten, että laissa tarkoitettu asiakkaan oikeus valita palveluntuottaja koskee maakuntalaissa tarkoitettujen maakuntien aluetta eli Manner-Suomea. Tältä osin säännös ei aiheuttane epäselvyyttä valinnanvapauden alueellisessa ulottuvuudessa.

Tarve laajentaa asiakkaan valinnanvapautta Manner-Suomen ja Ahvenanmaan välillä

Ahvenanmaan maakunnan ja sosiaali- ja terveysministeriön edustajien välisissä keskusteluissa on käsitelty tilanteita, joissa Manner-Suomessa asuva henkilö tarvitsee sosiaali- ja terveyden-

huollon palveluja Ahvenanmaalla ja vastaavasti Ahvenanmaalainen tarvitsee palveluja Manner-Suomessa. Voimassa oleva lainsäädäntö ei käsittele näitä tilanteita. Terveys- ja huoltolain perusteella kaikilla henkilöillä on Manner-Suomessa oikeus kiireelliseen sairaanhoitoon asuinpaikasta riippumatta. Lisäksi eräissä sosiaalihuollon laeissa on otettu huomioon kiiretilanteet, mm. lastensuojelulaissa. Vastaavasti ainakin kiireellistä sairaanhoitoa on mahdollista saada Ahvenanmaalla. Lainsäädännössä ei kuitenkaan ole määritelty näissä tilanteissa annetuista palveluista aiheutuneiden kustannusten korvaamista. Lainsäädännössä ei myöskään ole otettu huomioon sellaisia tilanteita, joissa manner-suomalainen tarvitsee Ahvenanmaalla tai ahvenanmaalainen Manner-Suomessa kiireettömiä palveluja pitkäkestoisen oleskelun aikana.

Edellä todettuja tilanteita ei ole myöskään otettu huomioon valinnanvapauslaissa eikä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa. Tältä osin nykyinen asiantila jatkuisi ennallaan ehdotettujen lakien voimaantulon jälkeenkin.

Ahvenanmaan maakunnan ja sosiaali- ja terveysministeriön välisissä keskusteluissa on todettu tarve uudistaa lainsäädäntöä siten, että sosiaali- ja terveyspalveluja voisi saada muutoinkin kuin edellä todetuissa kiireellisissä tilanteissa. Keskusteluissa on myös todettu, että asiaa ryhdytään valmistelemaan. Aikataulusyistä valmistelua ei kuitenkaan ole vielä kyetty käynnistämään.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa 26/2017 vp todettiin, että asia voitaisiin ratkaista Ahvenanmaan itsehallintolain mukaisella sopimusasetuksella. Kuitenkin, kuten perustuslakivaliokunnan 17.5.2018 tekemässä asiantuntijalausuntopyynnössä todetaan, asiaa ei ole kuitenkaan mahdollista ratkaista sopimusasetuksella.

Sosiaali- ja terveysministeriön käsityksen mukaan kiireettömiin sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä ja rahoituksesta on tarpeen säätää lailla. Lailla tulisi säätää toisaalta asiakkaiden oikeudesta saada palveluja sekä vastaavasti maakuntien ja valinnanvapauslain mukaisten palveluntuottajien (maakunnan liikelaitokset ja suoran valinnan palveluntuottajat) velvollisuudesta antaa palveluja ahvenanmaalaisille. Samoin rahoitusvastuusta tulisi säätää lailla. Myös Ahvenanmaan tulisi oman palvelujärjestelmänsä osalta toteuttaa tarvittavat muutokset.

Asiaa koskevat jatkoneuvottelut Ahvenanmaan kanssa ja lainvalmistelu voidaan käynnistää sen jälkeen, kun maakunta- ja sote-uudistusta sekä asiakkaan valinnanvapautta koskevat lain on hyväksytty ja vahvistettu.

hallitusneuvos Pekka Järvinen

